

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента Пясковського Вадима Валерійовича на дисертацію Федорки Дмитра Євгеновича на тему «Розслідування незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу в Україні», поданої до захисту у спеціалізовану вчену раду Національної академії внутрішніх справ на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Ступінь актуальності обраної теми. Відповідно до ст. 13 Конституції України, лісові ресурси, які знаходяться в межах території України, її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених Основним законом. Лісистість України становить 15 % та включає понад тридцять видів деревних порід, з яких 70 % складають сосна, дуб, бук, ялина, береза, вільха, ясен, граб, ялиця.

За останні роки спостерігається збільшення внесених до Єдиного реєстру досудових розслідувань кримінальних правопорушень передбачених ст. 246 Кримінального кодексу (КК) України, зокрема якщо у 2014 р. виявлено та зареєстровано 1030 кримінальних правопорушень, то у 2021 р. – 2965 (+ 252,4 %), в якому обсяг незаконних рубок склав 25,8 тис. куб. м, що становить 48 % від обсягу за аналогічний період 2020 року (54,3 тис. куб. м). Сума заподіяної шкоди – 213,9 млн грн, що становить 48 % від обсягу за аналогічний період 2020 р. (444,1 млн грн), відшкодовано – 9,2 млн грн або 4 % (2020 р. – 5,7 млн грн).

Основними причинами збільшення незаконної рубки є діяльність організованих злочинних груп, які оснащені новітніми технічними засобами; задоволення життєвих потреб місцевим населенням; поява великої кількості неконтрольованих приватних пилорам; корупція та зацікавленість службових осіб у незаконному контролі за лісовою сферою.

У той же час, показник закінчених кримінальних проваджень за ст. 246 КК України коливається в межах від 50 до 60 % при щорічному зростанні залишку кримінальних проваджень відповідної категорії, в яких не

прийнято кінцевого процесуального рішення. Матеріали, зібрані в межах негласних процесуальних дій, використані як докази лише в 34,7 % проваджень, що загалом свідчить про недооцінку взаємодії або невміння якісного використання можливостей оперативного забезпечення досудового розслідування. Зазначена концептуальна неузгодженість перманентно виявляє існуючі прогалини і породжує нові проблеми законодавчого, відомчого (міжвідомчого) нормативно-правового й організаційного характеру, які на практиці вимагають невідкладного ефективного їх вирішення.

Таким чином, враховуючи, що одним із важливих завдань криміналістики є безперервне озброєння правоохоронних органів ефективними засобами й методами боротьби зі злочинністю, наведені обставини визначають нагальну потребу в активізації наукових досліджень проблематики розслідування кримінальних правопорушень у сфері охорони довкілля, зокрема незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу, що має не лише теоретичне, а й практичне значення, позаяк судово-слідча практика відчуває потребу в сучасній криміналістичній методиці спрямованій на підвищення ефективності досудового розслідування таких кримінальних правопорушень.

У зв'язку із цим, актуальність теми дисертації Д. Є. Федорки «Розслідування незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу в Україні» не викликає сумнівів як у науковому, теоретичному, так і практичному аспектах.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Вивчення дисертації та наукових публікацій автора засвідчують логічність структури дослідження, що надало можливість дисертанту визначити мету, об'єкт, предмет і завдання роботи та всебічно й повно проаналізувати задекларовану тему.

У роботі використано сукупність загальнонаукових, міждисциплінарних і спеціально-наукових методів пізнання, які дали змогу висвітлити й вирішити низку теоретичних та практичних питань теми дослідження.

Дисертант проаналізував значну кількість наукових джерел (260 найменувань), ґрунтовно вивчив роботи інших науковців, що надало можливість вирішити наукову задачу, сформулювати пропозиції та рекомендації з удосконалення положень кримінального процесуального законодавства щодо виявлення, розшуку та передачі в управління активів, одержаних від корупційних та інших злочинів.

Обґрунтованість сформульованих у дисертації висновків забезпечена емпіричними даними, а саме статистичними та аналітичними матеріали Офісу Генерального прокурора, МВС України, Державної судової адміністрації України, Державного агентства лісових ресурсів України, Державної служби статистики України за період 2013–2022 рр.; зведені дані вивчення 375 кримінальних проваджень відкритих за ознаками ст. 246 КК України (за період 2015–2020 рр.); узагальнені результати опитувань 83 прокурорів та 250 працівників Національної поліції (94 слідчих та 156 оперативних працівників); власний досвід автора на посаді слідчого Національної поліції України.

Результати наукового дослідження висвітлено в дев'яти наукових публікаціях, з яких чотири статті – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, чотири тези наукових повідомлень на науково-практичних конференціях та круглому столі, а також методичні рекомендації.

Отже, дисертація Д. Є. Федорки «Розслідування незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу в Україні» виконана на високому науковому рівні.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. Дисертація Д. Є. Федорки є одним із перших в Україні комплексних досліджень теоретичних і практичних аспектів методики розслідування незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання,

збуту лісу, у контексті сучасного стану кримінального процесуального законодавства та правоохоронної діяльності.

У роботі сформульовано низку результатів і висновків, що були отримані вперше і мають високий ступінь наукової новизни.

Зокрема, уперше розроблена концепція криміналістичної охорони лісового фонду України, яка ґрунтується на критичному опрацюванні положень криміналістики, кримінального процесу, оперативно-розшукової діяльності, кримінального права та кримінології, аналізі законодавства й правозастосовної практики різних правоохоронних інституцій; обґрунтовано наукові підходи до вирішення проблем оптимізації взаємодії оперативних підрозділів з іншими суб'єктами у протидії кримінальному обороту лісу і продуктів його переробки; розроблено порядок збирання слідчим доказів незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу шляхом проведення комплексу СРД (огляд, обшук, допит, призначення експертиз), НСРД, із застосуванням заходів забезпечення кримінального провадження.

Також дістали подальший розвиток: стан розвитку наукових знань щодо розслідування окремих видів (груп) екологічних (проти довкілля) кримінальних правопорушень, на основі яких виявлено тенденції та окреслені напрями протидії незаконній порубці або незаконному перевезенню, зберігання, збуту лісу; систематизація джерел інформації про дії передбачені ст. 246 КК України; процесуальні особливості витребування та отримання документів, висновків ревізій та актів перевірок з метою підтвердження фактів протиправної діяльності лісових господарств, приватних пилорам, лісозаготівельних підприємств; наукове бачення найбільш ефективних НСРД, які потребують здійснення під час встановлення фактів та розслідування незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу, з визначенням шляхів удосконалення організації й тактики їх проведення, легітимізації; особливості призначення та послідовність проведення комплексу судових експертиз, а також рекомендації щодо порядку залучення

слідчим різних категорій спеціалістів з обов'язковою фото- та відеофіксацією процесів одержання інформації, використанням сучасних техніко-криміналістичних засобів одержання інформації, спеціалізованих пересувних лабораторій та штучного інтелекту.

Крім зазначеного, у роботі містяться інші положення, висновки та рекомендації, які в сукупності забезпечують цілісність наукової новизни здійсненого дослідження.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість отриманих результатів дослідження, сформульованих положень і висновків дисертаційної роботи Д. Є. Федорки не викликають суттєвих зауважень. Висновки в дисертації сформовано відповідно до отриманих результатів, вони мають вагому аргументацію, свідченням чого є використана методологія дослідження, яка ґрунтується на сукупності загальнонаукових, міждисциплінарних і спеціально-наукових методів пізнання.

Обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, також забезпечена емпіричними даними, які охоплюють результати особистих спостережень з використанням власного досвіду роботи автора.

Отже, результати дисертації Д. Є. Федорки, які винесено на захист, є достатньо аргументованими, обґрунтованими, логічними та переконливими, мають високий ступінь наукової новизни та практичне значення.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методології наукової діяльності. Наукові результати й положення, що винесені на захист, отримано завдяки використанню різноманітних методів, таких як теоретичний аналіз і синтез, логіко-юридичний, соціологічний та статистичний методи, а також ґрунтовної емпіричної бази.

Постановка завдань, визначення мети, об'єкта та предмета дослідження є чіткими, зрозумілими й такими, що цілком відповідають загальним вимогам. Завдання наукового пошуку виконано, мети роботи досягнуто.

Отже, поставлені наукові завдання виконано на високому методологічному рівні, а дисертант опанував необхідні компетенції для рівня доктора філософії.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. Сформульовані та аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації впроваджено й надалі може бути використано у: законотворчій діяльності – шляхом запровадження змін і доповнень до кримінального процесуального законодавства в частині діяльності органів досудового розслідування; практичній діяльності органів досудового розслідування – у процесі розроблення та вдосконалення відомих нормативно-правових актів, методичних розробок з питань розслідування незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу, а також при проведенні занять у системі службової підготовки слідчих підрозділів; освітньому процесі – під час підготовки навчальних і методичних посібників, підручників, курсів лекцій.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Дисертація Д. Є. Федорки викладена українською мовою та має чітку структуру, що відповідає вимогам МОН України та Порядку присудження ступеня доктора філософії. Дисертація містить анотацію, список публікацій, зміст, перелік умовних позначень, вступ, три розділи, які охоплюють дев'ять підрозділів, висновки, список використаних джерел і додатки. Загальний обсяг дисертаційного дослідження – 272 сторінки, з яких обсяг основного тексту – 220 сторінок.

Анотація в стислій формі відображає основні тези дослідження, викладена українською та англійською мовами, доповнена переліком публікацій здобувача, у яких висвітлено основні результати дослідження.

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження, схарактеризовано ступінь наукової розробленості, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету дослідження, окреслено поставлені завдання наукового пошуку, сформульовано об'єкт і предмет дослідження, описано використані методи пізнання, емпіричну базу, аргументовано наукову новизну отриманих результатів, зазначено про особистий внесок здобувача й інформацію щодо апробації матеріалів дисертації.

У **розділі 1** «Теоретичні основи розслідування незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу» здійснено аналіз стану розвитку наукових знань щодо розслідування окремих видів (груп) екологічних (проти довкілля) кримінальних правопорушень, на основі яких виявлено тенденції та окреслені напрями протидії незаконній порубці або незаконному перевезенню, зберіганню, збуту лісу.

Виокремлено елементно-компонентний склад криміналістичної характеристики незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збут лісу, як заснованої на практиці правоохоронних органів і криміналістичних дослідженнях системи даних, що включає предмет посягання (ліс – дерева, чагарники); обстановку вчинення; поведінку осіб, яка включає способи підготовки, вчинення, приховування та протидію розслідуванню; слідову картину, а також типологічні ознаки особи злочинця й злочинних груп.

На основі аналізу кримінальних проваджень систематизовані найбільш поширені способи учинення незаконного обігу лісу (заготівля, транспортування, переробка, купівля-продаж, експорт та інші дії з лісом і продуктами його обробки, що вчиняються з порушенням законодавства), що обумовлюється особливостями технологічного циклу лісозаготівлі та складається із послідовного ланцюга взаємопов'язаних процесів, що включають лісосічні та транспортні роботи.

У **розділі 2** «Початковий етап розслідування незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу» зазначено, що на

початковому етапі розслідування основними джерелами інформації про дії передбачені ст. 246 КК України є: повідомлення від державних природоохоронних органів за результатами планових контрольно-ревізійних перевірок; звернення громадських природоохоронних організацій; публікації в мас-медіа, мережі Інтернет; матеріали журналістських розслідувань; безпосереднє виявлення ознак кримінального правопорушення співробітниками правоохоронних органів та їх інформаторів; повідомлення від власника, розпорядника чи користувача лісу.

Здійснено класифікацію типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування залежно від змісту інформації про подію кримінального правопорушення передбаченого ст. 246 КК України та особу злочинця, зокрема: встановлено ознаки кримінального протиправного діяння передбаченого ст. 246 КК України, особу (-іб) затримано при рубці або після вирубки лісових насаджень, їх навантажені, транспортуванні, трелюванні, збуті тощо і вона не переховується; встановлено ознаки кримінального протиправного діяння передбаченого ст. 246 КК України та особу (-іб), але його (-їх) не було затримано або вони переховується з метою уникнення кримінальної відповідальності та його місцезнаходження невідоме; виявлено факт протиправних діянь за ст. 246 КК України, підозрюваного (их) затримано, але він не визнає себе винним у вчиненні кримінального правопорушення або взагалі відмовляється від дачі показань; виявлено факт протиправних діянь за ст. 246 КК України, але особа злочинця невідома або інформація про нього є недостовірною або не перевіреною.

Обґрунтовано наукові підходи до вирішення проблем оптимізації взаємодії оперативних підрозділів з іншими суб'єктами у протидії кримінальному обороту лісу і продуктів його переробки, шляхом спільного проведення огляду місць порубок, визначення складових частин механізму забезпечення системи обігу деревини, який повинен складатися із Єдиної державної системи електронного обліку деревини, обліку та маркування необробленої деревини до їх переробки або експорту, перевірки відповідності

між даними товарно-супровідних документів і відомостями, що містяться в такій системі, про видані, діючі лісорубні квитки, а також кількість зрубаної, виготовленої, вивезеної лісопродукції.

У розділі 3 «Проведення процесуальних дій під час розслідування незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу» розроблено порядок збирання слідчим доказів незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу шляхом проведення комплексу: а) СРД (огляд, обшук, допит, призначення експертиз), застосування заходів забезпечення кримінального провадження, у той же час витребування та отримання документів, висновків ревізій та актів перевірок з метою підтвердження фактів протиправної діяльності лісових господарств, приватних пилорам, лісозаготівельних підприємств; б) НСРД (контроль за вчинення незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу, візуальне спостереження з використанням фотографування та відеозапису, обстеження публічно недоступних місць, виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації, використання легендованих підприємств); судових експертиз (дактилоскопічна, трасологічна, дендрологічна, бухгалтерська, біологічна, лісотехнічна, земельно-технічна, екологічна), а також рекомендації щодо порядку залучення слідчим різних категорій спеціалістів з обов'язковою фото- та відеофіксацією процесів одержання інформації, використанням сучасних техніко-криміналістичних засобів одержання інформації, спеціалізованих пересувних лабораторій та штучного інтелекту.

Після кожного розділу й дисертації загалом сформульовано **висновки**, у яких вичерпно висвітлено зміст розглянутих питань. Висновки відповідають отриманим результатам, мають належну аргументацію, мають високий рівень достовірності.

Список використаних джерел охоплює 260 посилань на 27 сторінках.

Зазначене дає підстави стверджувати, що дисертація Д. Є. Федорки «Розслідування незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання,

збуту лісу в Україні» відповідає встановленим вимогам і є завершеною науковою працею, результати якої виконують актуальне наукове завдання – висвітлення проблематики виявлення, розшуку й передачі в управління активів, одержаних від корупційних та інших злочинів.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації на практиці. Отримані результати дисертаційного дослідження Д. Є. Федорки може бути рекомендовано для використання в освітньому процесі закладів вищої освіти юридичного профілю, у науково-дослідних розробках наукових установ, під час підготовки наукових публікацій та монографій, планування досліджень за цим напрямом.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Загалом позитивно оцінюючи наукову роботу, необхідно спрямувати увагу на деякі дискусійні питання, які потребують, на нашу думку, додаткової аргументації або пояснень під час захисту:

1. У підрозділі 1.1 «Стан наукового розроблення проблем методики розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля в Україні», який має обсяг 25 сторінок тексту, автор на початку підрозділу сім сторінок присвятив розгляду актуальності проблем охорони лісів в Україні, що, на нашу думку, виходить за межі завдання, яке поставлено ним у вступі дисертації.

2. У підрозділі 2.1 «Обставини, що підлягають встановленню на початковому етапі розслідування» автор, крім, власне обставин, що підлягають встановленню на початковому етапі розслідування незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу, розглянув також приводи до початку досудового розслідування та особливості внесення відомостей до ЄРДР про розглядувані види кримінальних правопорушень, що, на нашу думку, також виходить за межі завдання, яке поставлено ним у вступі дисертації.

3. У підрозділі 3.1 «Організація і тактика проведення слідчих (розшукових) дій і заходів забезпечення кримінального провадження»

питанням організації і тактики обшуку автором присвячено лише одну сторінку. У зв'язку з цим сумнівним вбачається підхід автора до наукового дослідження організації в тактики цієї слідчої (розшукової) дії.

4. У підрозділі 3.2. «Особливості проведення окремих негласних слідчих (розшукових) дій» автором, на нашу думку, чітко не визначено особливостей проведення окремих негласних слідчих (розшукових) дій саме під час розслідування розглядуваної категорії кримінальних правопорушень.

5. У підрозділі 3.3 «Використання спеціальних знань під час розслідування» автор обмежився розглядом лише однієї з форм використання спеціальних знань – проведення судових експертиз. На нашу думку, робота лише б виграла, якщо автор розглянув й інші процесуальні та непроцесуальні форми використання спеціальних знань під час розслідування розглядуваної категорії кримінальних правопорушень.

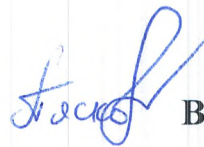
Висловлені зауваження є дискусійними, загалом не позначаються на позитивній оцінці дисертації та спрямовані на поглиблення наукової дискусії під час прилюдного захисту.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій автора фактів порушення академічної доброчесності не виявлено. Дисертація Д. Є. Федорки є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Висновок про відповідність дисертації поставленим вимогам. Дисертація Д. Є. Федорки «Розслідування незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу в Україні», представлена на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням, у якому отримано науково обґрунтовані результати, що вирізняються новизною у з'ясуванні підстав і процесуального порядку виявлення, розшуку й передачі в управління активів, одержаних від корупційних та інших злочинів, за своїм змістом відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам, встановленим у Порядку підготовки здобувачів вищої освіти (наукових установах), затвердженому постановою Кабінету Міністрів

України від 23 серпня 2016 року № 261 (із змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 року № 283), наказу МОН України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12 липня 2019 року) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор – Дмитро Євгенович Федорка – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

**Професор кафедри криміналістики
та судової медицини Національної
академії внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент**

Вадим ПЯСКОВСЬКИЙ

